

Պարսից մէջ սովորութիւն չկայ որ մահմէտական հարուստ կնիկներ պարեն կամ բաց տեսնուին մարդկանց դիմացը, տարակուսանքով մը հարցուց թէ ի՞նչ թուղայի կնիկանց պարելը մեղք է : Բահանայն որ վար զարնելու բան չէր գտներ, մանաւանդ թէ կ'ուզէր գովել թագաւորին առջև քրիստոնէ թուղայեցոց բաները, պատասխան տուաւ թէ մեղք չէ . և թէ քրիստոնէ երկիրներ ոչ միայն ազնուական կրնիկներ՝ հապա նաև թագուհիները բաց կ'երևնան և կը պարեն ամենուն դիմացը . և թէ նաև Բստուածաշնչին մէջ կը կարդացուի որ Տրէից կնիկները կը պարեն Սաւուղայ և Դաւթի դիմացը, և թէ վերջապէս ամենեւին մեղք չէ, երբոր գէշ դիտաւորութիւն մը չուկայ անոր մէջ : Ի՞նչ պատասխանիս վրայ թէ թագաւորը, թէ թուղայեցիք, և թէ բոլոր քովի եղող մարդիկը շատ հաւնեցան :

Սերջապէս լըմընցաւ խօսակցութիւնը ուշ իրիկուան ատեն, թագաւորը քաշուեցաւ հանգիստ առնելու համար, և ան գիշերը հոն կեցաւ պառկելու, մէկալնոնք ելան գացին : Հ. Յովհաննէս իր վանքը դառնալէն առաջ, Խոճա Բստուածատուրին տունը գնաց, որ կրնէ կանա՝ քեռայրն է, մեզի այցելութիւն ընելու համար, և հոն պատմեց ինծի բոլոր վերի ըսածներս, որոնք վերջը ուրիշ շատ անձինքներէ ալ լսեցի :

Երկրորդ առաւօտը թուղայէն իմ տունս դառնալու ատեն տեսայ որ թագաւորը դեռ Խոճա Սէֆէրին տունն էր, և ճամբան հանդիպելով թուղայի մունետիկին, իմացայ անկէ՝ որ թագաւորը հրամայեր է Բսպահանէն բերելու իրեն կերակուրը որ հոն թուղայի մէջ ուտելէն վերջը դառնայ Բսպահան . ինչպէս որ եղաւ ալ :

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ԱՆՏՈՆ ՓԱՄՊՈՒԳՃԵԱՆ
ԱՇԱԿԵՐՏ ՌԱՓ . ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՄԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Սահմանափակ Գլխաւոր Բաժանմանց և այլ և այլ ազգաց Գեղարքներու վրայ Գեղարքներու :

Ի՞նչեւա, տարուան Բազմավիպին մէջ տեսանք թէ մարդիկ ինչ հնարքներով ջանացեր են ժամանակին պէս անգին հարստութեան մը ոչ միայն գլխաւոր չափերը որոշել այլ և անոր ամենամանր մասունքներն ալ ճշդել, որպէս զի այսպիսի մէկ անգիւտ բանի մը և ոչ մէկ պզտիկ կտորն ալ կորսուի :

Սահմանափակ այս չափերը ճշդելէն ետեւ կարգաւ մը անոր բաժանմունքները կու գան, որոնց վրայ թէպէտ հոն ալ հարեանցի մը խօսուած է, հոս կ'ուզենք նորէն ըստ կարի տեղօքը խօսիլ մանաւանդ այլ և այլ ազգաց գործածած տօմարներուն վրայ, որչափ որ օրագրիս չափը կը տանի :

Երբոր կ'ուզենք բան մը չափել՝ զանիկայ որոշեալ չափի մը վրայ կ'առնունք, որպէս զի իմանանք թէ չափելի իրը որոշեալ չափէն օրչափ ու քանի անգամ մեծ կամ փոքրիկ է : () իմանալի համար, երբոր կ'ուզենք երկայնութիւն մը չափել՝ ձեռու ընիս կանգուն մը կամ մէկը մը և կամ ուրիշ որոշեալ չափ մը կ'առնունք ու երկայնութեան վրայ դնելով այս չափերէն օրչափ ու քանի անգամ մեծ ըլլալը կ'իմանանք . և որովհետեւ այս որոշեալ չափերը մանր բաժանմունքներ ալ ունին, անոնք ալ չափելի իրին ամբողջ չափէն աւելցած կամ պակսած մասունքները կը ցուցնեն :

Ի՞նչպէս ալ ժամանակը անհուն միջոց մ'ըլլալով իրեն երկայնութիւնը որոշելու համար այլ և այլ չափեր սահմանուած են, որոնք բոլորը մէկէն մեծ չափ մը կը կազմեն, վասն զի իւրաքանչիւր մեծ չափ իրմէ առջի պզտիկ չափին գումարէն կը ձևանայ . և ասոնք ժամանակին բաժանմունքները կը ցուցնեն :

Լձէնքը գիտեն որ քաղաքական ընկերութեան մէջ գործածուած ժամանակին բաժանմունքներն են Վայրիէան, Ժաֆ, օր, Էօֆնէաի կամ շաբաթ, ափս, Գաբի, և այլն :

Ս) այրիէանն է քաղաքական ընկերութեան մէջ գործածուած ժամանակին ամենապզտիկ բաժանմունքը, զոր հիները զանց կ'ընէին . և Պտղոմէոս աստեղաբաշխը, որ Վրիստոսէ 140 տարի ետեւ ծաղկեցաւ, տասնըհինգ վայրկեանէն կամ մէկ քառորդէն վար ժամանակի մանր բաժանմունք չունէր : Իսկ ընդհակառակն հիմակուան աստեղաբաշխը քան զվայրկեանն ալ մանր բաժանմունքներ ունին . ինչպէս մէկ վայրկեանը վաթսուն մաս կը բաժնեն՝ որ մանրէրէրէր կ'ըսուի, իւրաքանչիւր մանրերկրորդն ալ դարձեալ վաթսուն մաս կը բաժնեն՝ որ մանրէրէրէր կ'ըսուի, և այսպէս հետզհետէ . իսկ աստեղաբաշխական դիտարաններու մէջ մանրերկրորդին հինգերորդ ինչուան տասներորդ մանրորդը ցուցնող ժամացոյցներ կան, բայց ասոնք ամէնն ալ ընկերութեան մէջ զանց կ'ըլլուն :

Ճաֆն է ամէն մէկ վաթսուն վայրկեան միջոցը . իսկ

() րն է արեւուն մէկ ելլելէն ինչուան երկրորդ ելլելը անցած միջոցը :

Ճամանակը օրուան վրայ բաժնելը շատ բնական է, վստահ զի լուսոյ ու խաւարի իջարու անընդհատ յաջորդութիւնը մեծ փոփոխութիւն բերելով աշխարհքիս վրայ՝ մարդուս ալ մեծ տպաւորութիւն կ'ընէ, անոր համար ամէն ազգ ամէն ատեն ընդունած է այս բաժանմունքս . և այս մէկ օրուան միջոցը երկու զլխաւոր մաս կը բաժնուի, այսինքն ցիւրի ու Գիշեր : Յորեկն է օրուան լուսաւոր մասը, որ արեւուն ծագելէն կը սկսի ու ինչուան մոնելը կը տեւէ . իսկ գիշերն է օրուան խաւար մասը, որ արեւուն մոնելէն կը սկսի ու ինչուան ելլելը կը տեւէ :

() րուան այս երկու մասունքները իւրարու հաւասար չեն . վասն զի ձմեռնային արեւադարձէն սկսեալ մինչև ա-

մառնային արեւադարձ՝ օր աւուր վրայ ցորեկը երթալով կ'երկըննայ ու գիշերը կը կարճընայ . իսկ ընդհակառակն ամառնային արեւադարձէն սկսեալ մինչև ձմեռնային արեւադարձ՝ օր աւուր վրայ երթալով գիշերը կ'երկըննայ ու ցորեկը կը կարճընայ . ժամանակ ալ կուգայ որ աւրելը այս երկու արեւադարձներուն ճիշդ մէջ տեղը հասնելով, որ է Գիշերահասաւ Կիւրի, կ'ընէ, գիշեր ու ցորեկ հաւասար կ'ըլլան :

Վաղաքական ընկերութեան մէջ գործածուած օրուան այս չափը ամէն ազգ ալ ընդունած է ըսինք . բայց օրը որ ատեն սկսելուն ու լմրնալուն վրայ ամէն ազգ միաբան չեն : Երեւելեան ազգերէն շատերը, ինչպէս Ղաթելացիք, Եթովիք, և այլն, արեւուն ծագելէն կը սկսեն իրենց օրը . հիմակուան Յոյներն ալ այս ատենէն կը սկսին իրենց օրը : Երաբացիք, Պտղոմէոս աստեղաբաշխը ու հիմակուան բոլոր աստեղաբաշխք՝ կէս օրէն կը սկսին իրենց օրը : Տրէայք, Եթենացիք ու Տայք՝ արեւուն մոնելէն . ինչպէս մինչև հիմայ ալ մեր ազգին մէջ պահուած է այս սովորութիւնը : Իսկ Եգիպտացիք ու Հռովմայեցիք՝ կէս գիշերէն . որ ինչուան հիմայ ալ Եւրոպացի ազգաց շատը նոյն ատենէն կը սկսի օրը :

Երեւելեան ազգաց մէջ մէկ օրուան միջոցը քսանը չորս հաւասար մասունք բաժնելը շատ հին սովորութիւն է, որ արեւմտեայց մէջ շատ ուշ մտած է : () րուան այս քսանը չորս մասանց իւրաքանչիւրը՝ ժամու վրայ առնուեցաւ, որ ինչպէս ըսինք, վաթսուն վայրկեան միջոց է, որով մէկ օրը քսանը չորս ժամ եղաւ, այսինքն՝ հազար չորս հարիւր քառասուն վայրկեան միջոց :

Ղգգային հին տօմարներու մէջ օրուան քսանը չորս ժամը այլ և այլ առնունքով կոչուած կը գտնենք, չգիտցուիր թէ այս առնունքները արդեօք ազգը կը գործածէր, չէ՛ նէ տօմարագիրները հնարեր կամ օտարացմէ առեր են . և ասոնք են արեւուն ելլելէն սկսեալ

Յօրէկոսն ժամերն անաները

1. Այգ .	7. Շանթակող .
2. Ծայգ .	8. Հրակաթ .
3. Ծայրացեալ .	9. Հուր փայլեալ .
4. Ճառագայթեալ .	10. Թաղանթեալ .
5. Շառաւիղեալ .	11. Առաւօտ .
6. Երկրատես .	12. Արփող :

Գիշերոսն ժամերն անաները

1. Խաւարակ .	7. Խօթափեալ .
2. Աջմուռը .	8. Գիշակ .
3. Մթացեալ .	9. Լուսաճեմ .
4. Շաղաւօտ .	10. Առաւօտ .
5. Կամաւօտ .	11. Լուսափայլ .
6. Բաւական .	12. Փայլածու :

Նրեայք, (Յոյնք ու Հռովմայեցիք մերոնց պէս տասուերկու ժամ քառնջէն նային ու տասուերկու ժամ գիշերային կը համրէին . բայց ինչպէս յայտնի է, ժամանակ կ'ըլլայ որ փոփոխակի ցորեկը կ'երկըննայ ու գիշերը կը կարճընայ և գիշերը կ'երկըննայ ու ցորեկը կը կարճընայ, անոր համար ցորեկուան ժամերը երբեմն գիշերուան ժամերէն երկայն կ'ըլլային, երբեմն ալ կարճ . միայն տարին երկու օր գիշերահաւասարից ատեն ցորեկ ու գիշեր իրարու հաւասարելով այս ժամերն ալ իրարու կը հաւասարէին :

Նրեայք, (Յոյնք ու Հռովմայեցիք այս բաժանմունքս ալ ունէին . այսինքն թէ ցորեկուան տասուերկու ժամը չորս մաս կը բաժնէին, իւրաքանչիւր մասը իրեք իրեք ժամ, և ասոնց կ'ըսէին առաջին ժամ՝ որ արեւուն ելլելէն կը սկսէր . երկրորդին՝ երրորդ ժամ՝ որ նախընթացէն իրեք ժամ վերջը կը սկսէր . երրորդին՝ վեցերորդ ժամ՝ որ արեւը ելլելէն վեց ժամ ետեւ կը սկսէր . չորրորդին՝ քսներորդ ժամ՝ որ արեւը մտնելէն իրեք ժամ առաջ կը սկսէր : Նոյնպէս գիշերուան տասուերկու ժամն ալ զարձեալ չորս մաս կը բաժնէին, իւրաքանչիւրը իրեք իրեք ժամ, և առաջինին կ'ըսէին առաջին պահ, երկրորդին՝ երրորդ պահ, երրորդին՝ վեցերորդ պահ, ու չորրորդին՝ քսներորդ պահ :

Իսկէ զատ Հռովմայեցիք հետեւեալ

բաժանմունքներն ալ ունէին այս առանձներով .

Գիշերոսն ժամերը .

Երեկոյ .	Լո . Vesper.
Վերջալոյս .	„ Crepusculum.
Ժամընկողմանեւոյ .	„ Concubium.
Տարածամութի կամ	„ Intempestas կամ
Լուսթիւն .	„ Conticinium.
Կէս գիշեր .	„ Media nox.
Հաւախօս .	„ Gallicinium.
Այգ .	„ Diluculum.

Յօրէկոսն ժամերը .

Արշալոյս կամ լուսաբեր .	Լո . Lucifer.
Առաւօտ .	„ Mane.
Ծագումն արեւու .	„ Ortus.
Միջօրէ .	„ Meridies.
Մուտք արեւու .	„ Occasus.

Ինչպէս օր սկսելուն ու լմրննալուն վրայ տեսանք որ ամէն ազգ միաբան չեն, նոյնպէս ալ ժամերը իւրաքանչիւր ազգ իրեն օրուան հետ կը սկսի համընել : Խտալիոյ մէջ ալ սովորութիւն կար օրն ու ժամը արեւուն մտնելէն սկսելու . բայց ուրիշներէն այս տարբերութեամբ, որ որովհետեւ արեւուն ճամարիտ մուտքը օր աւուր վրայ կամ կը յառաջէ և կամ ետեւ կը մնայ, կը սպասէին որ այս տարբերութիւնը քառորդի մը չափ ըլլայ և ըստ այնմ ժամացոյցը քառորդ մը առաջ կամ ետեւ կը տանէին ու արեւուն ընթացիցը հետ կը հաւասարեցունէին և այնպէս կը սկսէին իրենց ժամերն համընել, որ Իսթաբուլի ժամէ կ'ըսուին : Հիմակուան Նրեայք իրենց օրուան միջին ժամ մը 1080 մասունք կը բաժնեն, որոնցմէ 18 մասը հասարակ մէկ մանրերկրորդի մը կը հաւասարի :

Եթեւեւ կամ Շաբաթն է եօթն օրուան շրջանը, որ ոմանք կը համարին թէ լուսնի եօթնօրեայ փոփոխութիւններէն պատճառած ըլլայ այս բաժանմունքս . իսկ ուրիշները կ'ըսեն թէ օրերը եօթը եօթը համընելու սովորութիւնը եօթնօրեայ արարչագործութեան աւանդութենէն մտած է, որ շատ հաւանական է . մանաւանդ թէ Նրեից մէջ շատ հին է այս սովորութիւնս, վասն զի Իստուած նախահարց

պատուիրեր էր որ վեց օր աշխատին ու եօթներորդ օրը հանգիստ ընեն : Հրէիցմէ դուրս ուրիշ արեւելեան հին ազգաց մէջ ալ անյիշատակ ժամանակէ 'ի վեր մտած էր այս սովորութիւնս . և աւելի զարմանալին , ինչպէս քանի մը հեղինակներ կը ստուգեն , Հրէից պէս շաբթուն եօթներորդ օրն ալ կը պատուեն եղեր : Իսկ արեւմտեայք քրիստոնէութենէ ետեւ սկսան օրերը եօթը եօթը համբել . անկէ առաջ Հռովմայեցիք ինը ինը կը համբէին օրերը , Յօյք՝ տասը տասը :

Շաբթուն եօթը օրերը Հրեայք անոնց յաջորդութեան կարգաւ կը համբէին և եօթներորդ օրուան Շաբթի կ'ըսէին որ հանգիստ ըսել է . անկէ ետեւ առաջին օրուան Դիւշաբթի կ'ըսէին , երկրորդ օրուան՝ Երեքշաբթի , երրորդ օրուան՝ Երեքշաբթի , չորրորդ օրուան՝ Զորեքշաբթի , հինգերորդ օրուան՝ Հինգշաբթի , բաց 'ի վեցերորդ օրէն որ պարբարութիւն կ'ըսէին , որ յունարէն Պարասպի կ'ըսուի ու հայերէն Դիւշաբթի :

Երեւելեան քրիստոնեայք ալ այս կարգը և ընդհանրապէս այս անունները սլահեցին , ինչպէս մեր ազգն ալ . միայն միաշաբաթիին անունը փոխեցին ու յունական բառով Դիւշաբթի ըսին , որ ռեքոնակոն ըսել է՝ 'ի պատիւ Վրիստոսի յարութեանը , և եկեղեցին որոշեց որ Հրէից շաբաթին տեղը այս օրս սուրբ պահուի : Կարութեան ու հոգւոյն սրբոյ գալստեան յիշատակին համար , որ կիրակի օրն հանգիպեցաւ :

Իսկ արեւմտեան քրիստոնէներէն ու մանք շաբթուն օրերը եօթը հին մոլորակաց անուններովը կ'անուանեն , որ հեթանոսութեան ժամանակէն մտած է . և են

Երկուշաբաթի .	օր Լուսնի .	Լու . Dies Lunæ .
Երեքշաբաթի .	օր Հրասի .	— Martis .
Չորեքշաբաթի .	օր Փայլածուի .	— Mercurii .
Հինգշաբաթի .	օր Լուսնիթագի .	— Jovis .
Ուրբաթ .	օր Արուսեկի .	— Veneris .
Շաբաթ .	օր Երեւակի .	— Saturni .
Կիրակի .	օր Արեւու .	— Solis .

Եւրոպերը սովորութիւն եղաւ , ուրիշ

քրիստոնէից պէս , իրենց Երեւակի աւուր՝ Շաբաթ ըսել ու Երեւու օրուան՝ Կիրակի :

Հին ատեն Պտղոմէոս աստեղաբաշխին դրութեամբ կը կարծէին թէ երկիրս անշարժ կեցած է , և այս եօթը մոլորակները իր շորս դին կը պտըտին : Եւսի՝ ամենէն մօտ Լուսինը , որ մոլորակ կը կարծէին , երկրորդ՝ Փայլածուն , երրորդ՝ Արուսեակը , չորրորդ՝ Երեւը որ մոլորակ կը կարծէին , հինգերորդ՝ Հրատը , վեցերորդ՝ Լուսնիթագը , և եօթներորդ՝ Երեւակը : Եւս մոլորակները կարգաւ ցորեկուան ու գիշերուան ժամերուն կը տիրէին . ուստի օրուան մը առաջին ժամուն թէ որ Լուսինը տիրէր , երկրորդ ժամուն տիրողը Երեւակը կ'ըլլար , երրորդին՝ Լուսնիթագը , չորրորդին՝ Հրատը , հինգերորդին՝ Երեւը , վեցերորդին՝ Արուսեակը , եօթներորդին՝ Փայլածուն , ութերորդին՝ նորէն Լուսինը , իններորդին՝ Երեւակը , այսպէս հետզհետէ ամենէն հեռուի մոլորակէն կարգաւ ամենէն մօտինը դառնալով , քսանըհինգերորդ ժամուն կամ երկրորդ օրուան առաջին ժամուն տիրողը Հրատը կ'ըլլար , որով այն օրը կ'ըսուէր օր Հրատի այս կարգաւ կուգային մէկալ օրերն ալ . որ օրուան որ առաջին ժամուն ինչ մոլորակ կը տիրէր նէ , այն օրը նոյն մոլորակին անունը կ'անուար . և ինչպէս տեսանք՝ թէ որ օրուան մը առաջին ժամուն տիրողը Լուսինն ըլլար ու իր անունը նոյն օրուան տար , երկրորդ օրուան առաջին ժամուն տիրողը Հրատը կ'ըլլար , որով իր անունն ալ նոյն օրուան կու տար . երրորդ օրուան առաջին ժամուն տիրողը Փայլածուն կ'ըլլար , որով այն օրն ալ իր անունովը կ'ըսուէր օր Փայլածուի . չորրորդ օրուան առաջին ժամուն տիրողը Լուսնիթագը կ'ըլլար , որով այն օրն ալ իր անունովը օր Լուսնիթագի կ'ըսուէր . հինգերորդ օրուան առաջին ժամուն տիրողը Երեւակը կ'ըլլար , որով նոյն օրը իր անունովը օր Երեւակի կ'ըսուէր . վեցերորդ օրուան առաջին ժամուն տիրողը

Երևակը կ'ըլլար և նոյն օրն ալ իր անուամբ օր Երևակը կ'ըսուէր . վերջապէս եօթներորդ օրուան առաջին ժամուն տիրողը Երևակը կ'ըլլար , և այն օրը իր անուամբ օր Երևակը կ'ըսուէր :

Եւ . Եւամանակի գլխաւոր բաժանմունքներէն մէկն ալ ամիսն է , որուն գործածութիւնը նախ լուսնի դիտողութիւններէն ու անոր կանոնաւոր փոփոխութիւններէն մտած է : Ամսն զի 'ի սկզբանէ 'ի վեր մարդիկ կը տեսնէին որ լուսինը երբեմն բոլորովին կը ծածկուի ու չերևար , վրան օր մը անցնելով մէյմըն ալ երկնքին երեսը լուսաւոր բարակ գծի մը պէս կ'երևնայ և օր աւուր վրայ աճելով կէս կլոր ձև կառնու , ու երթալով կ'ամբողջանայ ու լուսաւոր գունտ մը դարձած երկնքին երեսը կը փայլի . ասկէ ետեւ կը սկսի կլորութիւնը պակսիլ ու օր աւուր վրայ առաջինին պէս նորէն կէս կլոր կ'ըլլայ , բայց անոր հակառակ դիրքով . և երթալով կը նուազի ու բարակ գիծ մը կ'ըլլայ և մէյմըն ալ չերևար : Ամսնի այս զգալի փոփոխութիւնները քիչ օրուան մեջ կատարուելով հարկաւ մարդկանց մտադրութեան նիւթ կ'ըլլային և անոնց հետաքրքրութիւնը կը շարժէին այս փոփոխութիւններուն ժամանակը դիտելու և թէ ասոնք մէկմէկէ որչափ հեռու կ'իյնին : Անոր համար է որ այս փոփոխութիւններուն այլ և այլ անուն կը տրուին . և երբ որ լուսինը նոր կը սկսի երևալ (Երևակը) և անի կ'ըսուի . և կամաց կամաց աճելով կէս կ'ըլլայ նէ Երևակը Երևակը ամբողջ սկաւառակը լուսաւորուի : Այսին լուսնի կ'ըսուի . և կամաց կամաց պակսելով նորէն կէս կը մնայ , Այսին Երևակը կ'ըսուի , և երբ որ երթալով կը նուազի ու ալ չերևար և երկրորդ օրը լուսաւոր բարակ գիծ մը կ'երևայ նէ նորէն (Երևակը) և անի կ'ըսուի : Այստի լուսնի մէկ ծննդէնէն ինչուան մէկալ ծնունդը անցած միջոցը Երևակն ամիս կ'ըսուի . որ ըստ աստեղաբաշխական հաշուի 29 օր 12 ժ 44 Ժ 2 մասերէ կ'որոգ և 8 տասնորդական մասունք է և թէպէտ լուսինը 27 օրուան , 7 ժամուան ու 43 վայրկե-

սին մէջ իրեն այս շրջանը կը կատարէ , բայց նոյն միջոցին մէջ երկրիս շրջանը ծրի խաւարման վրայ առաջ քնացած ըլլալով 2 օր ու այսչափ ժամ ալ պէտք է որ նոր լուսին ըլլայ :

Լուսնական ամիսը աստեղաբաշխական ու քաղաքական կը բաժնուի . լուսնի աստեղաբաշխական ամսոյն չափն է ինչ որ վերը դրինք . իսկ լուսնի քաղաքական ամիսն է դարձեալ լուսնի ծննդէնէն ինչուան մէկալ ծնունդը եղած միջոցը , առանց մանր կտորները սեպելու , և ըստ այսմ լուսնի քաղաքական ամիսները փոփոխակի 29 ու 30 օր կ'ըլլան , որով լուսնի երկու քաղաքական ամիսները գրեթէ լուսնի երկու աստեղաբաշխական ամիսներուն կը հաւասարին , առանց հաշուելու աւելցած կամ պակսած վայրկեանները :

Ատերը տեսնելով լուսնական ամիսներուն անհաստատութիւնը և թէ եղանակաց փոփոխութիւնները արեւուն շարժմունքներէն կը կախուին , սկսան արեգակնային ամիս գործածել , որ արեւուն զոդիակոսի կենդանակերպներէն մէկուն մէջ ուշանալուն միջոցն է , որուն միջական չափն է 30 օր , 10 ժամ , 29 վայրկեան և 4 մասերէ կ'որոգ :

Արեգակնային ամիսն ալ երկու կը բաժնուի , մէյմը աստեղաբաշխական մէյմըն ալ քաղաքական : Արեգակնային աստեղաբաշխական ամսոյն չափն է ինչ որ վերը դրինք . իսկ արեգակնային քաղաքական ամիսն է ամբողջ 30 օր , առանց ժամերն ու վայրկեանները համընդրելու , որոնք ամիս ամսոյ վրայ շատնալով մասնաւոր օր կը կազմեն , որ վերջէն պիտի տեսնենք :

Ինչպէս որ կ'երևնայ՝ հին ատեն մեր ազգը եօթնեակ կամ շաբաթի բաժանմունքները չունէր , այլ միայն երեսուն օր կը համընդրէր Պարսից պէս , որ է ամիս , և ասիկայ ալ արեգակնային էր և ոչ թէ լուսնական . և ինչպէս ամիսները նոյնպէս ալ ամսոյն իւրաքանչիւր օրերը առանձին առանձին անուններ ունէին :